

המעמד האזורי והבינלאומי של קטר - בסימן עלייה

יואל גוז'נסקי | 3 במארס, 2022 | גיליון 1564

באחרונה ניכר שיפור במעמדה של קטר בזירה האזורית ובזירה הבינלאומית. להתפתחות זו, כתוצאה מהסכם הפיוס בינה לבין מספר משכנותיה במפרץ וגם על רקע הידוק הקשרים בינה לבין ארצות הברית, תיתכן השפעה גם על אינטרסים ישראלים. סביר שקטר תנצל את המלחמה באוקראינה ואת משבר האנרגיה העולמי המתלווה לה כדי לשפר עוד את מעמדה הבינלאומי ובפרט את יחסיה עם ארצות הברית. על הפרק ניסיון קטרי למנף את יחסיה המתהדקים עם ארצות הברית כדי שיופק גם לה מטוס הקרב ה-F35.

בשנה האחרונה חל שיפור ניכר במכלול קשרי החוץ של קטר באופן המעצים את מעמדה והשפעתה. ברקע, בין השאר, הסכם הפיוס שנחתם ב-2021 בינה לבין מספר משכנותיה במפרץ; הסיוע שמגישה קטר לארצות הברית בהקשר לסוגיית אפגניסטן ובתיווך בינה לבין איראן; המלחמה באוקראינה, הממחישה את מרכזיותה בשוק האנרגיה העולמי; היותה המדינה הערבית הראשונה שתארח השנה את טורניר גביע העולם בכדורגל. התפתחויות אלו צפויות להקרין גם על אינטרסים ישראלים.

כנסיכות זעירה בת 300,000 אזרחים ובעלת התוצר (לנפש) הגבוה בעולם, קטר רואה במעורבותה בשלל זירות ומגרשים מעין פוליסת ביטוח לעצם קיומה ושגשוגה במרחב עוין. לכן חשוב לה, בנוסף על הקשר הישיר המתחזק עם ארצות הברית, להיתפס כחיונית בעיני שחקנים אזוריים משמעותיים ובכללם ישראל, וזאת כדי לזכות בנקודות זכות נוספות בזירה הבינלאומית בכלל ובוושינגטון בפרט.

ואכן, השנה החולפת עמדה בסימן התחזקות מעמדה של קטר, במיוחד בכל האמור ליחסיה עם ארצות הברית. תמים בן חמד אל-ת'אני, אמיר קטר, היה הראשון מבין מנהיגי מדינות המפרץ הערביות שפגש בנשיא האמריקאי ג'ו ביידן. בפגישה שנערכה ביניהם ב-31 בינואר 2022 שיבח ביידן את תפקידה המרכזי של קטר בקידום "[האינטרסים החיוניים](#)" ביותר של ארצות הברית". הנשיא הדגיש את הסיוע שהגישה קטר בפניו הכוחות האמריקאים מאפגניסטן, בשמירה על היציבות ברצועת עזה וכן הודיע על הגדרתה כבעלת ברית ראשית שאינה חברה בנאט"ו ([major non-NATO ally](#)). כדי להגביר עוד את נכסיותה, קטר הודיעה ערב ביקורו של האמיר בווישינגטון, כי תרכוש מטוסים מחברת בואינג האמריקאית בסך של כ-20 מיליארד \$ - צעד שזכה לשבחי הנשיא ביידן בשל תרומתו לתעסוקת אמריקאים. להידוק יחסים זה בין וושינגטון לדוחה, שבמסגרתו זכתה קטר במגוון הטבות ביטחוניות - גישה

לטכנולוגיה אמריקאית ויוקרה - לא זכו ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, שהיו קרובות לממשל האמריקאי הקודם.

יוזר שקטר מארחת את המפקדה האזורית של פיקוד המרכז האמריקאי (CENTCOM) וממלאת שלל תפקידים חיוניים לארצות הברית במזרח התיכון בשל העובדה כי היא שומרת על קשרים עם מרבית המדינות וכן ארגונים תת-מדינתיים באזור - גם כאלה המוגדרים ארגוני טרור. במסגרת זאת מעבירה קטר מסרים ומתווכת - בין היתר בין ארצות הברית לאיראן בערוץ מקביל לשיחות בין איראן למעצמות בווינה. כדי לשמר ולטפח את הקשר הקרוב עם ארצות הברית משדרגת קטר על חשבונה את הבסיס האמריקאי הגדול ביותר במזרח התיכון, אל-עודיד, ומרחיבה את נמל חמד עבור הצי האמריקאי.

וכעת, כשהמשבר באוקראינה ממחיש (שוב) את החשיבות האסטרטגית של המפרץ למשק האנרגיה העולמי ואת הנכסיות של מדינות המפרץ הערביות, ניתנת לקטר הזדמנות נוספת להוכיח את חשיבות היחסים עימה. הנשיא ביידן ביקש את סיועה, כיצואנית הגדולה בעולם של גז טבעי מונזל LNG, בהגברת הייצוא שלו לאירופה כפיצוי על פגיעה אפשרית באספקת הגז הרוסית ללקוחות ביבשת. קטר הודיעה כי היא מוכנה לסייע, אך היא קשורה בחוזים ארוכי טווח בעיקר מול סין, יפן ודרום קוריאה, וכי ביכולתה לכסות באופן מידי רק על 10-15 אחוזים מגריעת הגז הרוסי מהשווקים. במקביל ביקש הנשיא האמריקאי את סיועה של יצואנית הנפט הגדולה בעולם, ערב הסעודית, להגדיל את תפוקת הנפט שלה כדי לווסת את העלייה הדרמטית במחירי הנפט. ואולם, המלך סלמאן, שעמו שוחח הנשיא ביידן, השיב פניו ריקם והדגיש את מחויבות הממלכה להסכמות בנוגע למכסות תפוקת הנפט שאליהן הגיעה עם רוסיה, החברה לצידה בקרטל "אופ"ק". סביר שקטר תנצל את משבר האנרגיה הנלווה למשבר באוקראינה כדי למנף עוד את ערכה בעיני ארצות הברית ובתוך כך את מעמדה הבינלאומי.

משמעויות לישראל

ההתקרבות בין מדינות ערב לקטר, לאחר סיום החרם שהטילו עליה, עשויה להקל על ישראל לקבל לגיטימציה ערבית להמשך שיתוף הפעולה עם קטר, ולתת בידיה כלים לרסן באפקטיביות גוברת, במיוחד תוך תיאום עם קהיר, היבטים שליליים במדיניות של קטר - בעיקר אלה הקשורים בתמיכה בחמאס.

מעורבות בזירה הפלסטינית היא אמצעי חשוב עבור קטר לגיוון מנופי ההשפעה שלה ולביסוס מעמדה האזורי. הקשר בין ישראל לקטר מתמקד בתחומים הקשורים לסוגיה הפלסטינית ובעיקר ביחס לרצועת עזה, כשמנוף ההשפעה העיקרי של קטר, הן כלפי ישראל והן כלפי חמאס, הוא כוחה הכלכלי. אלא שעדיין מתקיים מתח בין האינטרס הישראלי ברגיעה ביטחונית באמצעות שיפור המצב ההומניטרי ברצועה באמצעות סיוע קטרי, לבין הצורך הישראלי לשמור על יחסים תקינים עם מצרים, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, שלא היו רוצות להותיר את הבכורה ברצועה לקטר. אלא שאין באמת תחליף בעת הנוכחית לכסף הקטרי. בהקשר זה יוזר

שעיקר המתחים בין קטר למדינות במרחב הערבי נובע מהמשענת הפיננסית, הפוליטית והתקשורתית שקטר מעניקה לאחים המוסלמים, הנחשבים במצרים, בערב הסעודית ובאיחוד האמירויות כארגון טרור. קהיר, ריאד ואבו-דאבי מקדמות את ההתקרבות לדוחה במקביל להתקרבות לא מבוטלת שנרשמה בינן לבין טורקיה – אף היא מהתומכים באחים המוסלמים ובכלל זאת חמאס.

קטר הייתה חלוצה מבין מדינות המפרץ לקיים קשרים עם ישראל ופעלה בה נציגות ישראלית כלכלית קבועה כבר ב-1996. לאחר החתימה על 'הסכמי אברהם' [דווח](#) כי קטר היא היעד המדיני הבא של ישראל בתנופת הנורמליזציה. עם זאת, קטר ביקרה בחריפות את 'הסכמי אברהם' וטענה כי מדובר בלא פחות מאשר בגידה ברעיון הפלסטיני. מאז היא מדגישה כי היא נותרה נאמנה ליוזמת השלום הערבית וכי לא תצטרף להסכמים אלא אם יושג הסדר בין ישראל לפלסטינים. לאחרונה אף חזר שר החוץ הקטרי, מחמד בן עבד אל-רחמן, ואמר שהצטרפות של קטר להסכמי אברהם תיתכן "במידה וישראל [תפנין רצינות](#) בפתרון שתי המדינות". בה בעת, קטר פועלת מתחת לסף ההסכמה הפומבית ושומרת על "קשרי עבודה" עם ישראל גם מעבר להקשר העזתי. בין ישראל לקטר מתקיימים קשרים כלכליים, בין השאר בתחום [היהלומים](#), והאמירות התחייבה לאפשר לתיירים ישראלים להגיע למשחקי גביע העולם בכדורגל.

בשל מעמדה המוחלש של איחוד האמירויות בזירה הפלסטינית, בין שבגין סירובה להידבר עם חמאס ובין שעקב הדם הרע בינה לבין הנהגת הרשות הפלסטינית בגדה המערבית, אבו דאבי לא תוכל להיכנס לנעליה של דוחה בהקשר זה בעתיד הנראה לעין. ומשום שישראל תזדקק לסיוע הפיננסי ולשירותי התיווך של קטר, אפשר שיתעוררו מחלוקות בינה לבין איחוד האמירויות.

סיכום

מדיניות קטר צפויה להמשיך ולאתגר את ישראל. על הפרק ניסיון קטרי למנף את מעמדה המשופר ויחסיה המתהדקים עם ארצות הברית – גם על רקע וכתוצאה ממשבר האנרגיה הנלווה למלחמה באוקראינה – כדי ללחוץ על וושינגטון לספק לה מל"טים תוקפים ואת מטוס הקרב המתקדם ה-F35. יתכן שקטר, כמו איחוד האמירויות לפניו, מבקשת גם היא ליצור זיקה בין מכירת המטוס לבין נכונותה לשפר את יחסיה עם ישראל. אולם, ספק אם הממשל האמריקאי הנוכחי יהיה "נדיב" כקודמו בהקשר זה. מכירה אפשרית של המטוס המתקדם למדינה ערבית נוספת, המצויה בתחרות מול שכנותיה ולה קשרים צבאיים עם סין, איראן וטורקיה, עלולה לסכן את העליונות הטכנולוגית האמריקאית, להאיץ את מרוץ חימוש האזור ולפגוע ביתרונה הצבאי האיכותי של ישראל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט